

DAVID RADEK
Slezská univerzita v Opavě
Ústav historických věd
ORCID: [0000-0002-4267-341X](https://orcid.org/0000-0002-4267-341X)

NEZNÁMÁ EPIZODA ZE ŽIVOTA BOLKA IV. OPOLSKÉHO. K INTERPRETACI LISTINY ALBERTA ZE ŠTERNBERKA Z ROKU 1392¹

UNKNOWN EPISODE FROM THE LIFE OF BOLKO IV OF OPOLE. TOWARDS INTERPRETATION OF THE DOCUMENT BY ALBERT OF ŠTERNBERK FROM 1392

ABSTRACT: The present study deals with the youth of Bolko IV of Opole who has not yet received much attention in historiography. Using a hitherto unknown source, the author points to the small role played by the Opole prince in Sigismund of Luxembourg's war against the Turks in 1392.

KEYWORDS: Bolko IV of Opole, Vladislav II of Opole, Zikmund of Luxembourg, Piast dynasty

Při pohledu na dosavadní literaturu věnovanou opolským knížatům pozdního středověku se zdá, že postavě Bolka IV. Opolského (†1437) nebyla věnována výraznější pozornost a opolský Piastovec tak zůstal ve stínu svého slavnějšího strýce Vladislava II. Opolského (†1401), případně staršího bratra Jana Kropidla (†1421), biskupa kujavského nebo svého vlastního syna Bolka V. Opolského (†1460). Zejména postava posledního jmenovaného dominuje pracím o dějinách opolského knížectví v patnáctém století. Tato skutečnost je dána jednak stavem dochovaných pramenů, kdy zejména dobové narativní prameny častěji hovoří o činech Bolka V.

¹ Tato studie využila databázi Czech Medieval Sources online, kterou poskytuje výzkumná infrastruktura LINDAT/CLARIAH-CZ (<https://lindat.cz>) podporovaná MŠMT ČR (projekt č. LM2018101).

nebo Vladislava II. Opolského, než o životě Bolka IV. Zatímco jeho strýc proslul jako palatin Uherského království a významná postava dobové mocenské mapy, jeho syn byl nechvalně znám co by husita, kacíř, či válečník, který se zúčastnil mimo jiné i tzv. války o Siewierz, čemuž také odpovídá množství odborných prací, které obou opolským knížatům historiografie věnovala². Zájemce o životní osudy Bolka IV. se oproti tomu může opřít pouze o drobné biografické skicy z pera Kazimierza Jasińskiego nebo Stanisława A. Sroky³. Dokonce ani Jerzy Horwat v dějinách opolského knížectví do roku 1537 výrazněji neprohloubil naše znalosti o životě opolského zeměpána a jeho životní osudy líčí víceméně ve shodě s výše uvedenými biografickými medailony a ve svém líčení dává prostor spíše Bolkovu bratru Bernardovi, případně jeho synům Bolkovi V. a Mikuláši I.⁴

Předkládaný text si neklade za cíl představit komplexní biografickou studii Bolka IV. Opolského, jejím cílem je upozornit na dosud historiografií nerefléktované souvislosti, které se vztahují k mládí opolského knížete, o kterém toho zatím, vzhledem ke stavu pramenů, příliš napsáno nebylo.

Bolek IV. Opolský byl druhým synem Boleslava III. Opolského, kterého zplodil s kněžnou Annou, o které toho mnoho nevíme⁵. Dosavadní dějepiscectví předpokládalo, po vzoru Kazimierza Jasińskiego, že se Bolek IV. narodil někdy

² K Vladislavovi II. Opolskému srovnej komplexní biografii Jerzy Sperka, *Władysław książę opolski, wieluniński, kujawski, dobrzyński, pan Rusi, palatyn Węgier i namiestnik Polski (1326/1330–8 lub 18 maja 1401)*, Kraków 2012. Případně reprezentativní sborník *Władysław Opolczyk jakiego nie znamy. Próba oceny w sześćsetlecie śmierci*, red. Anna Pobóg-Lenartowicz, Opole 2001 (Z dziejów kultury chrześcijańskiej na Śląsku, 21). Tam také odkazy na další literaturu. Bolek V. se dočkal několika biografických studií, srovnej Stanisław Brodtko, *Piast – husyta. Książę opolski Bolko V i jego ród*, [in:] *Z dziejów postępowej ideologii na Śląsku w. XIV–XV*, red. Ewa Maleczyńska, Warszawa 1956, s. 68–97. Případně Władysław Dziewulski, *Herezja Bolka Opolskiego*, „Studia z Dziejów Kościoła Katolickiego”, 1 (1960), 1, s. 181–193; *idem*, *Pierwszy wolnomyśliciel polski*, „Kwartalnik Opolski”, 11 (1965), 2 (42), s. 5–14. Nově David Radek, *Bolek V. Opolský (okolo 1400–†1460). Život a legenda*, Opava 2018.

³ Kazimierz Jasiński, *Rodowód Piastów śląskich. Piastowie wrocławscy, legnicko-brzescy, świdniccy, ziębiccy, głogowscy, żagańscy, oleśnicy, opolscy, cieszyńscy i oświęcimscy*, Kraków 2007, s. 575–576; Stanisław A. Sroka, *Bolesław IV*, [in:] *Piastowie. Leksykon biograficzny*, red. Stanisław Szczur, Krzysztof Ożóg, Kraków 1999, s. 762–763.

⁴ V Horwatě práci není Bolkovi IV. věnován výraznější prostor – o jeho životě autor pojednal v kapitole „Bernard seniorem“, což je nešťastné, protože do roku 1437 byl seniorem opolských Piastovců Bolek IV., který byl starší, viz Jerzy Horwat, *Księstwo opolskie i jego podziały do 1532 r. Książęta – miasta – kościoły – urzędy – własność prywatna*, Rzeszów 2002, s. 206–216. Týmž autor sepsal také krátký biografický portrét Bolka IV., *idem*, *Książęta górnośląscy z dynastii Piastów. Uwagi i uzupełnienia genealogiczne*, Ruda Śląska 2005, s. 104–105.

⁵ Stručně k její postavě Anna Pobóg-Lenartowicz, *Energiczne, władcze, pobożne. Książęta i księżnych opolskich portret (prawie) własny*, Opole 2016, s. 114.

mezi léty 1360–1367. Toto vymezení se zdá pravděpodobné, především pokud vezmeme v potaz listinu Jana Kropidly z roku 1383, která jako nedospělé syny Boleslava III. uvádí pouze Jindřicha a Bernarda⁶. Boleslav III. zemřel již o rok dříve, v roce 1382⁷. Dalším oprávněným předpokladem je silný vliv strýce Vladislava II. Opolského na děti zemřelého Boleslava III. a z dochovaných pramenů se zdá, že můžeme předpokládat silné vazby mezi Vladislavem a jeho synovci. Až na drobné výjimky nevíme o životě Bolka IV. v osmdesátých letech čtrnáctého století nic bližšího⁸. Na jistější půdě se badatelé dostávají až v závěru čtrnáctého století, kdy se se událo několik událostí, které značně ovlivnily životy opolských knížat, včetně Bolka IV., mimo jiné došlo také k jeho svatbě s Margaretou z Goricie, se kterou zplodil několik dětí, včetně již zmíněného Bolka V. či Mikuláše I.

Mocenské pozice Vladislava II. Opolského, naznačené na předchozích rádcích, se počátkem devadesátých let začaly hroutit, především z důvodu započatého konfliktu s polským králem Vladislavem II. Jagellou. Vladislav II. Opolský opíral svůj vzestup v předcházejících letech zejména o dobré vztahy s uherským a posléze také polským panovníkem Ludvíkem Uherským, který jej povýšil nejprve do úřadu uherského palatina a později reprezentoval královy zájmy také v Polském království, kde získal celou řadu majetků a vytvořil poměrně rozsáhlou doménu v oblasti Kujavska a Věluňska⁹. Jako cizinec narážel v obou zemích na nepřátelství tamní šlechtické obce. Po smrti krále Ludvíka (†1382) prosazoval v Uhrách lucemburskou kandidaturu a stejně se zachoval také v Polském království. Adeptem polského trůnu se měl stát Zikmund Lucemburský, zamýšlený král Uher. Lucemburské ambice narazily na razantní odpor polské šlechtické obce, která se postupně přiklonila ke kandidatuře Vladislava II. Jagelly. Sebevědomí a mocenský vzestup Vladislava II. Opolského je možno doložit také faktem, že si sám pohrával s myšlenkou ucházet se o polský trůn – jako Piastovec byl ostatně rodově spřízněn s polskou královskou linií. Ani tato varianta ale nenalezla podporu polské šlechty a opolský Piastovec se musel smířit se skutečností, že novým polským vládařem byl roku 1386 zvolen Vladislav II. Jagello.

⁶ Jasiński, *Rodowód*, s. 575.

⁷ *Ibidem*, s. 560.

⁸ Drobné informace o Bolkově životě v tomto období viz *ibidem*, s. 575; Sroka, *Boleslav IV*, s. 762.

⁹ Polskými državami opolského knížete se zabývala Joanna Karczewska, *Kujawsko-dobrzyńskie władztwo Władysława Opolczyka*, [in:] *Władysław Opolczyk jakiego nie znamy*, s. 53–59.

Vzhledem k vystupování Vladislava II. Opolského v předcházejících letech není velkým překvapením, že vztahy mezi ním a novým polským vladařem byly již od počátku značně komplikované. Postoj vůči novému panovníkovi Vladislav II. deklaroval již svou nepřítomností na jeho korunovaci, ačkoliv krátce poté se pokusil navázat vztahy s králem Vladislavem prostřednictvím sňatku své dcery s bratrem vladaře. Tento pokus ale nebyl příliš úspěšný a jejich vzájemné vztahy se i nadále zhoršovaly¹⁰. Opolskému knížeti přitížila snaha vyjednávat s řádem německých rytířů, což pobouřilo polskou šlechtu, i samotného krále. Jednání mezi opolským zeměpánem a řádem německých rytířů probíhala v době obnovení bojů na Litvě, což polský monarcha přirozeně chápal jako prvořadé ohrožení svého panství a případné spojenectví mezi Vladislavem II. Opolským a řádovým státem mohlo ohrozit jeho pozici v samotném Polském království¹¹. Na jaře 1391 zastavil Vladislav II. Opolský Zlotoryi řádu německých rytířů za 6632 florénů, což polský panovník považoval za zradu a tento krok opolského knížete posloužil jako záminka k válce. Moderní bádání se obvykle shoduje v názoru, že krok Vladislava II. Opolský byl motivován spíše finančními potřebami než snahou zaplést se do konfliktu mezi Polským královstvím a řádovým státem¹². Rozhodnutí o válečném tažení vůči opolskému zeměpánovi nejspíše padlo počátkem srpna 1391 v Krakově. Cílem útoku byly polské državy Vladislava II. Opolského. Soustředěnému tlaku polských vojsk, v jejichž čele stanul sám král, mohly oddíly opolského knížete jen obtížně čelit. Poté, co jagellonské vojsko zpacifikovalo Dobřínsko, obrátilo svou pozornost na Věluňsko, které padlo vzápětí. Opolský zeměpán tou dobou pobýval v Uhrách a nejspíš rychle pochopil, že tuto fázi války prohrál. Jak se zdá, ani jedna strana nepřistoupila k jednání o příměří, formálně tedy válka ukončena nebyla. Z krakovských městských účtů vyplývá, že polská strana opakovaně vysílala posly za Bolkem IV. Opolským, který události sledoval z bezpečí Opole. Zda obsahem těchto poselství byla nabídka k jednání o příměří, bohužel nevíme¹³.

Je pravděpodobné, že v pozadí uherského pobytu Vladislava II. Opolského stála snaha získat na svou stranu Zikmunda Lucemburského. Jörg K. Hoensch upozornil na fakt, že Zikmund stál v pozadí událostí, které vedly ke ztrátě Vladislavových

¹⁰ Podrobně Sperka, *Władysław książę opolski*, s. 156–187.

¹¹ *Ibidem*, s. 194.

¹² Jerzy Sperka, *Wojny króla Władysława Jagielly z księciem opolskim Władysławem (1391–1396)*, Wodzisław Śląski 2011, s. 23.

¹³ Podrobně *ibidem*, s. 21–43; Sperka, *Władysław książę opolski*, s. 196–208.

polských držav¹⁴. Uherský vladař podpořil Vladislavův plán na zastavení Zlotorye řádu německých rytířů. Obecně lze konstatovat, že Zikmund Lucemburský, podobně jako jeho otec či bratr Václav IV. podporoval řád německých rytířů a v devadesátých letech stranil spíše řádovému státu než Polskému království¹⁵. Vzhledem k vojenskému zásahu polského krále se opolský kníže odhodlal, nepochybně se souhlasem Zikmunda Lucemburského, k dalšímu kroku a nabídl řádu německých rytířů zástavu svých polských majetků, tedy území, které již fakticky neovládal. V květnu 1392 o zástavě území jednal Zikmundův posel s velmistrem řádu Konrádem Wallenrodem, narazil ale na odmítnutí, které velmistr odůvodnil poukazem na nejasné vlastnictví řečených území¹⁶. Po tomto odmítnutí opustil Vladislav II. Opolský Uhry a vypravil se na území řádového státu projednat zástavu osobně s velmistrem Konrádem. Součástí nabídky, kterou velmistřovi přednesl, byl nejspíše také plán na rozdělení Polského království, který inicioval Zikmund Lucemburský. Je otázkou, zda tento plán byl skutečně reálný nebo šlo pouze o způsob, jakým se Zikmund, resp. Vladislav II. Opolský, pokoušeli vyvíjet nátlak na polského panovníka¹⁷. Zatímco se opolský zeměpán vypravil na nebezpečnou cestu do Pruska, do Uher se nejspíše vypravil jeho synovec Bolek IV. Opolský, pokud tam již nepobýval společně se svým strýcem. Dosavadní literatuře byl uherský pobyt mladého opolského Piastovce neznámý, ale jednoznačně o něm hovoří dochované prameny. Na jaře roku 1392 Zikmund Lucemburský připravoval své první tažení proti osmanským Turkům, jež ohrožovali jižní hranici Uherského království, a, jak záhy uvidíme, Bolek IV. Opolský se jej jako jediný slezský kníže měl zúčastnit.

Zikmundovy války s Turky bývají obvykle vykládány prizmatem bitvy u Nikopole z roku 1396¹⁸. Nicméně křížová výprava z roku 1396 nebyla první

¹⁴ Jörg K. Hoensch, *Kaiser Sigismund. Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368–1437*, München 1996, s. 77.

¹⁵ Obecně ke vztahu Zikmunda Lucemburského a řádu německých rytířů László Pószán, *Sigismund und der Deutsche Orden*, [in:] *Das Zeitalter König Sigmunds in Ungarn und im Deutschen Reich*, Hrsg. Tilmann Schmidt, Péter Gunst, Debrecen 2000 (Történelmi Figyelő Könyvek, 8), s. 73–83. Zikmundem co byl arbitrem mezi řádovým státem a Polským královstvím se pro pozdější období zabýval Přemysl Bar, *Diplomacie, právo a propaganda v pozdním středověku. Polsko-litevská unie a Řád německých rytířů na kostnickém koncilu (1414–1418)*, Brno 2017 (Opera Facultatis Philosophicae Universitatis Masarykianae / Spisy Filozofické Fakulty Masarykovy Univerzity, 477).

¹⁶ Podrobně Sperka, *Władysław książe opolski*, s. 209, případně Wilhelm Baum, *Císař Zikmund. Kostnice, Hus a války proti Turkům*, z nem. přeložili Danuše Martinová, Pavel Kocek, Praha 1996, s. 76.

¹⁷ Sperka, *Władysław książe opolski*, s. 209–211.

¹⁸ Literatura ke křížové výpravě, jež vyústila v porážku Zikmunda Lucemburského a křížáckého vojska u Nikopole je značně široká, vybírám proto pouze základní tituly, kde může zájemce nalézt

zkušeností uherského krále s osmanskou hrozbou. Na tomto místě je třeba připomenout, že nikopolské porážce předcházelo několik menších kampaní proti osmanským Turkům, které Zikmund inicioval v předcházejících letech a lze konstatovat, že od bitvy na Kosově poli v roce 1389 si Zikmund pravděpodobně byl vědom osmanského ohrožení. V první polovině devadesátých let čtrnáctého století se jeho pozornost upírala především k oslabenému Srbsku, které se po porážce na Kosově poli stalo vazalem Osmanů. Nutno dodat, že mocenské vystupování uherského krále mělo značný podíl na konečném uznání svrchovanosti tureckého sultána nad Srbskem. Bitva na Kosově poli je dodnes chápána jako osudové střetnutí, které předurčilo budoucí osudy Srbska¹⁹. Kromě toho, že v ní padlo mnoho představitelů předních srbských šlechtických rodů, srbský kníže Lazar Hrebeljanović upadl po bitvě do tureckého zajetí a byl popraven²⁰. Moderní bádání již opakovaně upozornilo na skutečnost, že výsledek bitvy nelze chápat jako porážku srbské strany nebo naopak vítězství Osmanů. Obě strany utrpěly značné ztráty a vyústění bitvy bylo spíše nerozhodné²¹. Kníže Lazar zanechal několik potomků, ale žádný z nich ještě nedosáhl dospělosti a vlády se tak z pozice regentky chopila vdova po Lazarovi, kněžna Milica. Její pozice byla značně komplikovaná, neboť musela čelit jak Osmanům, tak domácí šlechtické opozici. Aby ochránila nároky svých dětí, rozhodla se uznat svrchovanost Osmanů. Jak upozornilo moderní bádání, pro srbské knížectví představovaly spory o moc mezi přeživší srbskou nobilitou větší ohrožení než Osmané. V neposlední řadě musela čelit také nárokům Zikmunda Lucemburského, který využil nestabilní situaci v Srbsku a na podzim roku 1389 vpadl do severní části Srbska. Tento krok můžeme bez větších pochyb dát do souvislosti s uznáním vasalství vůči Turkům ze strany kněžny Milicy, ke kterému došlo již počátkem srpna²². Nutno dodat, že Milicin krok posloužil uherskému

odkazy na další literaturu: Norman Housley, *The later Crusaders. From Lyons to Alcazar 1274–1580*, New York 1992, s. 70–79; David Niccole, *Nicopolis 1396. The Last Crusade*, Oxford 1999 (Osprey Campaign, 64). Případně klasickou práci Kenneth M. Setton, *The Papacy and the Levant (1204–1571)*, vol. 1: *The Thirteenth and Fourteenth Centuries*, Philadelphia 1976, s. 327–370.

¹⁹ Význam kosovské bitvy nastínil Marko Šuica, *The Image of the Battle of Kosovo (1389) Today: a Historic Event, a Moral Pattern, or a Tool of Political Manipulation*, [in:] *The Uses of the Middle Ages in Modern European States. History, Nationhood and the Search of Origin*, ed. Robert J.W. Evans, G[uy] P. Marchal, Basingstoke 2011, s. 152–174.

²⁰ Lubomíra Havlíková, *Nástup Osmanů a úpadek srbského středověkého státu*, [in:] *Dějiny Srbska*, Praha 2005, s. 96–100.

²¹ *Ibidem*, s. 98.

²² Obsáhle Marko Šuica, Slobodan Rudić, *Princess Milica as the Ottoman vassal – one case of multifaceted serbian–ottoman relations at the end of 14th century*, [in:] *Uluslararası Balkan Tarihi*

panovníkovi jako vítaná záminka k intervenci a zároveň umožnil pokračovat v agresivní politice vůči Srbsku, kterou Zikmund Lucemburský uplatňoval před bitvou na Kosově poli²³. Uherské oddíly dokázaly během podzimu ovládnout severní část bývalého Lazarova panství, celé knížectví se jim ale ovládnout nepodařilo. Zikmund musel pro tuto chvíli akceptovat skutečnost, že kněžna Milica, respektive její nejstarší syn Štěpán, se stali vazaly Bajezida I., čímž se Uherské království dostalo do přímého kontaktu s osmanskou mocí²⁴.

Další oblastí, která znepokojovala uherského vladaře, bylo Bulharsko – již od počátku čtrnáctého století politicky nestabilní a rozdělené mezi několik lokálních vládců, kteří nebyli schopni účinně čelit agresivní politice sultána Murada I. (†1389), jenž postupně připojoval bulharská území k osmanskému státu²⁵. Zatímco na srbském bojišti nedokázal Zikmund dosáhnout signifikantního úspěchu, v Bulharsku se Zikmundově politice opřené o podporu vévody Mircei I. dařilo alespoň z počátku lépe a bulharské oddíly s uherskou podporou dosáhly dílčích úspěchů, které umožnily křížovou výpravu z roku 1396²⁶.

Král Zikmund přistoupil k přípravám na první tažení proti osmanským Turkům, kteří ohrožovali jihovýchodní hranici Uherského království již od bitvy na Kosově poli. Zikmundovy zásahy do situace v Srbsku situaci spíše zhoršily a uherský panovník si takto zneprátelil zbývající srbské velmože, kteří se po ustanovení vazalského vztahu vůči Osmanům ochotně podíleli na bojích proti Uherskému království. Odezva na Zikmundovy kroky z podzimu 1389, které byly nastíněny výše, na sebe nenechala dlouho čekat a již zjara 1390 plenily osmanské oddíly uherské pohraničí, aby se pomstily za napadení svého vazala. Bojů na turecké straně se běžně účastnily oddíly srbského knížete Štěpána Lazareviče, syna popraveného Lazara Hrebeljanoviče, který zaujal otcovo místo v pouhých dvanácti letech. Po celá devadesátá léta čtrnáctého století pak stál na straně osmanského

ve *Kültürü Sempozyumu, 6–8 Ekim 2016, Çanakkale, Bildiriler*, vol. 1, ed. Aşkın Koyuncu, Çanakkale 2017 (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları Yayın, 133), s. 88–103.

²³ *Ibidem*, s. 91.

²⁴ K dopadům přijetí osmanské svrchovanosti viz Marko Šuica, *Effects of the early Ottoman Conquests on the State and Social Structure of the Lazarević Principality*, [in:] *State and Society in the Balkans before and after Establishment of Ottoman rule*, ed. Slobodan Rudić, Selim Aslantaş, Belgrade 2017 (The Institute of History Belgrade. Collection of Works, 35), s. 7–25.

²⁵ K dějinám Bulharska v tomto období srovnej Jan Rychlík, *Dějiny Bulharska*, Praha 2000, s. 133–135.

²⁶ K Zikmundově vystupování v Bulharsku, kromě výše zmíněné práce Jana Rychlíka, alespoň Hoensch, *Kaiser Sigismund*, s. 64–93.

sultána a účastnil se např. také porážky Zikmundovy křížové výpravy v bitvě u Nikopole v roce 1396²⁷. Ačkoliv konkrétní důvody, proč Zikmund přistoupil k výpravě proti Turkům právě na jaře 1392, neznáme, lze se domnívat, že jeho hlavní motivací byla odvěta za útoky Osmanů a jejich vazalů na uherské pohraničí. Neměli bychom také opomíjet obecné aspekty Zikmundova mocenského vystupování. Jak upozornil Attila Bárány hlavní osou Zikmundovy politiky vůči Osmanům byla snaha vytvořit „nárazníkové“ pásmo vazalských či spřátelených států, které by nesly hlavní tíhu boje s Turky. Tento systém se uherskému panovníkovi skutečně v průběhu následujících desetiletí podařilo uvést v život a chránil Uherské království až do definitivního zhroucení balkánských států a jejich ovládnutí Osmany v druhé polovině patnáctého století. Klíčovou roli v této obranné koncepci sehrávalo území srbských knížectví a také Bosna²⁸. První Zikmundova výprava také nepochybně stála Zikmundova snaha demonstrovat svou moc na Balkáně a obnovit tak postavení uherských panovníků v této oblasti²⁹. Z itineráře Vladislava II. Opolského vyplývá, že na jaře roku 1392 pobýval ještě v Uhrách a lze předpokládat, že jeho synovec Bolek IV. za ním přicestoval ještě před jeho odjezdem do Pruska. Bohužel, dochované prameny neumožňují přesnější rekonstrukci Bolkova itineráře.

O samotné výpravě proti osmanským Turkům z jara 1392 toho mnoho nevíme, navzdory několika dochovaným listinám Zikmunda Lucemburského, jak uvidíme, je velmi obtížné zrekonstruovat její přesný průběh. Zikmundovy boje na Balkáně z jara 1392 nezaujaly až na výjimky pozornost dobových kronikářů. Jednou z takových výjimek byl Hermann Korner (†1438), lübecký kronikář. Jeho záznam je ale velmi stručný, tažení popsal následujícími slovy – „Sigismundus rex Ungarie cum auditorio Iodici marchionum Moravie intravit Turchiam et depopulatus est eam, urbes et castra, opida et villas, expugnando, conflagrante et funditus destruendo. Quibus ad propria redeuntibus, Turci et Tarthari conglobati regnum Ungarie intraverunt et maiora dampna, quam ipsi passi sunt ab Ungaris, eis intulerunt“³⁰.

²⁷ Havlíková, *Nástup Osmanů*, s. 100–102.

²⁸ Podrobně Attila Bárány, *The Expansion of the Kingdom of Hungary in the Middle Ages (1000–1490)*, [in:] *The Expansion of Central Europe in the Middle Ages*, ed. Nora Berend, Farnham 2012, s. 333–380, konkrétně s. 365–369.

²⁹ Hoensch, *Kaiser Sigismund*, s. 75–76.

³⁰ *Die Chronica novella des Hermann Korner*, Hrsg. Jakob Schwalm, Göttingen 1895, s. 338. Wilhelm Baum uvedl, že o Zikmundově výpravě hovořily ještě tzv. Salcburské anály sv. Petra, bohužel tento pramen se mi nepodařilo dohledat, srovnej Baum, *Císař Zikmund*, s. 38.

Citovaná pasáž je jediným místem Kornerovy kroniky, kde výpravu zmiňuje a jak je z ní patrné, o bližším průběhu Zikmundova tažení kronikář nejspíše neměl informace nebo nepovažoval za nutné věnovat mu výraznější pozornost. Za zmínku ale stojí hned v úvodu zmíněná účast moravského markraběte Jošta Lucemburského (†1411). Václav Štěpán, který se dosud zabýval nejpodrobněji Joštovým životem, poukázal na skutečnost, že Jošt se výpravy zúčastnit nemohl, jedná se tedy o omyl Hermanna Kornera, který převzalo i moderní dějepisceví³¹. Jak víme z dalších pramenů, Zikmundovy výpravy se zúčastnila šlechta nejenom ze zemí Koruny české, ale uherského panovníka podpořili také reprezentanti rakouské či polské šlechty³². Z českomoravského prostředí se na tažení podíleli např. Jan z Vartenberka a na Děčíně, Smil z Lichtenburku, bratři Albrecht a Štěpán ze Šternberka a další. Právě díky posledním dvěma jmenovaným víme, že se výpravy zúčastnil také opolský kníže Bolek IV. Figuroval totiž jako svědek na listině Alberta ze Šternberka z 24. června 1392. Tou dobou tažení proti osmanským Turkům již probíhalo, o čemž svědčí také datace listiny, která uvádí, že listina byla vydána ve vojenském táboře „in metis Croacie iuxta Danubium“³³. Samotná listina se týká předání hradu Světlov, který držel Albrecht ze Šternberka, jeho bratru Štěpánovi. Bolek IV. byl jakožto nejvýše postavený šlechtic uveden na prvním místě svědečné rady, za ním následuje Ctibor z Ctibořic a poté šlechta z českomoravského prostředí. Listinu můžeme považovat za svého druhu testament Albrechta ze Šternberka, který tažení nepřežil, podobně jako jeho bratr Štěpán. Oba zemřeli nejspíše na úplavici, protože i na tomto Zikmundově tažení byly větším nepřítelem nemoci než Osmané³⁴.

Shromážděné Zikmundovy oddíly zahájily tažení nejspíše počátkem května 1392 pod vedením samotného panovníka. Podle mínění Wilhelma Bauma a také Václava Štěpána postupovalo uherské vojsko podél Dunaje přibližně v místech

³¹ Václav Štěpán, *Moravský markrabě Jošt (1354–1411)*, Brno 2002 (Knižnice Matice moravské, 10), s. 318–319, poznámka č. 135.

³² Podrobně Pál Engel, *Ungarn und die Türkengefahr zur Zeit Sigismunds (1387–1437)*, [in:] *Das Zeitalter König Sigismunds*, s. 55–73, konkrétně s. 58. Polskou šlechtu reprezentoval především Stibor ze Stiboric, polský šlechtic ve službách Zikmunda Lucemburského. K němu nejlépe Daniela Dvořáková, *Rytier a jeho král. Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský. Sonda do života stredovekého uhorského šľachtica s osobitným zreteľom na územie Slovenska*, Budmerice 2017.

³³ *Codex Diplomaticus et Epistolaris Moraviae*, Bd. 12: *Vom Jahre 1391–1399*, Hrsg. Vincenz Brandl, Brünn 1890, č. 94, s. 79. O Bolkově účasti na výpravě věděli již Wilhelm Baum, i Václav Štěpán, viz poznámka č. 34.

³⁴ K jejich životním osudům srovnej alespoň Zdeněk Pokluda, *Moravští Šternberkové. Panský rod rozprostřený od Jeseníků ke Karpatům*, Praha 2012 (Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska, 10).

dnešní chorvatské hranice a překročilo Dunaj u Slankamene (dnes Stari Slankamen, Srbsko), tedy v místech soutoku Dunaje a Tisy na území dnešního Srbska, přibližně třicet kilometrů od Bělehradu. U Kovina mělo dojít k první srážce s osmanskými oddíly, které měl vést sám sultán Bajezid I., což se ale nezdá příliš pravděpodobné³⁵. Takto načrtnutý postup výpravy ale příliš neodpovídá Zikmundovu itineráři. Z něj je naopak patrné, že počátkem (3–6) května pobýval Zikmund v Temešváru, odkud následně pokračoval do Apáca (13 května). Další vydanou listinu máme poté dochovanou z Eksomlyo (28 května), což by měl být hrad Vršac na území dnešního Srbska. Poté výprava zamířila zpět do prostoru dnešního Rumunska, dochovalo se několik listin vydaných v Braszówě (Branitschewo, 9–13 července). V tomto městě Zikmund pobýval ještě počátkem srpna 1392, následně předal vedení výpravy hejtmanovi Ladislavovi Sáróiovi a sám se obrátil zpět do Uher. Okolo poloviny srpna pobýval znovu v Temešváru (13 VIII – 16 VIII) a následně ve Varadínu. Z dochovaných pramenů se zdá, že výprava byla během srpna rozpuštěna a uherské oddíly se navrátily zpět do království³⁶. Jak poukázal Elemér Malysz, uherský panovník se nemohl vykázat žádným prokazatelným úspěchem výpravy. Nejspíše nedošlo ani k výraznější srážce s osmanskými Turky a tažení z jara 1392 tak nepřineslo žádný okamžitý benefit. Nicméně, badatelé se shodují, že tyto drobné výpravy z roku 1392 a z následujících let přispěly ke konsolidaci Zikmundova postavení na Balkáně a otevřely cestu ke křížové výpravě, jež vyústila v drtivou porážku uherského panovníka u Nikopole³⁷.

Kde byl opolský kníže Bolek IV.? Jediným vodítkem je již zmíněná listina Albrechta ze Šternberka z 24 VI 1392. Problémem je neúplná datace, neboť v listině je uvedeno, že byla vydána „in metis Croacie iuxta Danubium“, což mohlo být kdekoliv. Na tomto velmi skromném základě nelze zakládat hypotézu, zda se Bolek IV. účastnil celého tažení uherského krále nebo jej společně s dalšími šlechtici opustil a zmíněná listina byla vydána během zpáteční cesty. Nemůžeme vyloučit ani jednu z těchto variant, ale bohužel, vzhledem k dochovaným pramenům, nejsme v tuto chvíli schopni ji ani potvrdit, ani vyloučit.

³⁵ Baum, *Císař Zikmund*, s. 38; Štěpán, *Moravský markrabě*, s. 318–319.

³⁶ Zikmundův itinerář viz *Itinerar König und Kaiser Sigismunds von Luxemburg 1368–1437*, Hrsg. Jörg K. Hoensch unter Mitarbeit von Thomas Kees, Ulrich Nieß und Petra Roscheck, Warendorf 1995 (Studien zu den Luxemburgern und ihrer Zeit, 6), s. 57.

³⁷ Elemér Mályusz, *Kaiser Sigismund in Ungarn: 1387–1437*, Budapest 1990, s. 130–132. K Zikmundovým tažením před nikopolskou porážkou srovnej také Dan Ioan Mureşan, *Avant Nicopolis: la campagne de 1395 pour le contrôle du Bas-Danube*, „Revue Internationale d’Histoire Militaire“, 83 (2003), s. 115–132.

Ačkoliv nejsme schopni zdokumentovat Bolkův pohyb, lze se zamýšlet nad účelem jeho pobytu v Uhrách, respektive na Zikmundově tažení proti osmanským Turkům. Prvním vysvětlením, které se přirozeně nabízí, je již naznačený poukaz na situaci opolských knížat na počátku devadesátých let, kdy se v důsledku kroků Vladislava II. Opolského prudce zhoršily jejich vztahy s polským panovníkem. Je zajímavé, že český král Václav IV. neučinil ve sporu mezi opolskými knížaty a Vladislavem II. Jagellou nic a nepokoušel se podpořit své vazaly, což se nepochybně projevilo v jejich snaze získat na svou stranu Zikmunda Lucemburského. Kroky, které v tomto ohledu Vladislav II. Opolský nebo jeho synovec Bolek IV. podnikli, ale nepřinesly očekávaný výsledek, a opolská knížata musela čelit polskému panovníkovi osamocena³⁸.

Výprava Bolka IV. ale může skrývat ještě další rozměr, spíše osobního charakteru. Historikové se již dlouho zamýšlejí nad původem ženy opolského knížete, Margarety z Goricie. Sňatek s uherskou šlechtičnou býval obvykle dáván do spojitosti s činností Vladislava II. Opolského a jeho vazbami na uherské prostředí. Tato hypotéza je nejspíše správná, nicméně, nabízí se spojit Bolkův pobyt v Uhrách na jaře a v létě 1392 s případným navázáním kontaktů s uherským prostředím, které mohly vyústit ve sňatek s Margaretou. Kazimierz Jasiński odhadoval, že ke sňatku muselo dojít po roce 1393, ale rozhodně před rokem 1400. Stanisław A. Sroka konstatoval, že se Bolek IV. oženil v roce 1398, ale bez udání zdroje³⁹. Vzhledem k výše řečenému se domnívám, že je možné se přiklonit spíše k hypotéze Kazimierze Jasińského a svatbu situovat spíše do první poloviny devadesátých let čtrnáctého století.

Listina Alberta ze Šternberka poukazuje na úsek života Bolka IV., který byl dosud badatelům neznámý. Upozorňuje na roli, jakou mohl opolský zeměpán hrát v záměrech Vladislava II. Opolského, především s ohledem na probíhající konflikt s polským panovníkem Vladislavem II. Jagellou a se snahou nalézt v tomto sporu spojence proti polskému králi. Jak jsem naznačil výše, nemůžeme vyloučit ani osobní rozměr Bolkovy cesty do Uher, který ale byl v souladu s plány Vladislava II. Opolského.

³⁸ Podrobně Sperka, *Wojny króla Władysława*, s. 43–88. Nebo *idem*, *Władysław książę opolski*, s. 209–253.

³⁹ Jasiński, *Rodowód*, s. 575; Sroka, *Boleslav IV*, s. 763.

SUMMARY

The study deals with the figure of Bolek IV Opole, especially with regard to his youth, which has not yet received much attention in historiography. Based on the newly discovered source, the author draws attention to the fact that Bolek IV of Opole took part in the first campaign of Sigismund of Luxembourg against the Ottoman Turks in the spring and summer of 1392, which has not been significantly reflected in the existing literature on the topic. Participation of the Prince of Opole in Sigismund's expedition is presented in connection with the actions of the senior of the Opole Piast dynasty at that time, Vladislav II of Opole, who came into conflict with the Polish ruler Vladislav II Jagello in the early 1390s and negotiated with Sigismund of Luxembourg on a possible alliance. Furthermore, the author discusses the fact that the Hungarian expedition of Bolek IV could also have a personal dimension and could be linked to his marriage to the Hungarian noblewoman Margaret of Goricia, which was concluded in the 1390s.

BIBLIOGRAFIA / REFERENCES

- Codex Diplomaticus et Epistolaris Moraviae*, Bd. 12: *Vom Jahre 1391–1399*, Hrsg. Vincenz Brandl, Brünn 1890.
- Die Chronica novella des Hermann Korner*, Hrsg. Jakob Schwalb, Göttingen 1895.
- Itinerar König und Kaiser Sigismunds von Luxemburg 1368–1437*, Hrsg. Jörg K. Hoensch unter Mitarbeit von Thomas Kees, Ulrich Nieß und Petra Roscheck, Warendorf 1995 (Studien zu den Luxemburgern und ihrer Zeit, 6)
- Bar Přemysl, *Diplomacie, právo a propaganda v pozdním středověku. Polsko-litevská unie a Řád německých rytířů na kostnickém koncilu (1414–1418)*, Brno 2017 (Opera Facultatis Philosophicae Universitatis Masarykianae / Spisy Filozofické Fakulty Masarykovy Univerzity, 477).
- Bárány Attila, *The Expansion of the Kingdom of Hungary in the Middle Ages (1000–1490)*, [in:] *The Expansion of Central Europe in the Middle Ages*, ed. Nora Berend, Farnham 2012, s. 333–380.
- Baum Wilhelm, *Císař Zikmund. Hus a války proti Turkům*, z nem. přeložili Danuše Martinová, Pavel Koček, Praha 1996.
- Brodko Stanisław, *Piast – husyta. Książę opolski Bolko V i jego ród*, [in:] *Z dziejów postępowej ideologii na Śląsku w. XIV–XV*, red. Ewa Maleczyńska, Warszawa 1956, s. 68–97.
- Dvořáková Daniela, *Rytier a jeho král. Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský. Sonda do života stredovekého uhorského šľachtica s osobitným zreteľom na územie Slovenska*, Budmerice 2017.
- Dziewulski Władysław, *Herezja Bolka Opolskiego*, „*Studia z Dziejów Kościoła Katolickiego*”, 1 (1960), 1, s. 181–193.
- Dziewulski Władysław, *Pierwszy wolnomyśliciel polski*, „*Kwartalnik Opolski*”, 11 (1965), 2 (42), s. 5–14.

- Engel Pál, *Ungarn und die Türkengefahr zur Zeit Sigismunds (1387–1437)*, [in:] *Das Zeitalter König Sigmunds in Ungarn und im Deutschen Reich*, Hrsg. Tilmann Schmidt, Péter Gunst, Debrecen 2000 (Történelmi Figyelő Könyvek, 8), s. 55–73.
- Havlíková Lubomíra, *Nástup Osmanů a úpadek srbského středověkého státu*, [in:] *Dějiny Srbska*, Praha 2005, s. 87–117.
- Hoensch Jörg K., *Kaiser Sigismund. Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368–1437*, München 1996.
- Horwat Jerzy, *Książęta górnośląscy z dynastii Piastów. Uwagi i uzupełnienia genealogiczne*, Ruda Śląska 2005.
- Horwat Jerzy, *Księstwo opolskie i jego podziały do 1532 r. Książęta – miasta – Kościół – urzędy – własność prywatna*, Rzeszów 2002.
- Housley Norman, *The later Crusaders. From Lyons to Alcazar 1274–1580*, New York 1992.
- Jasiński Kazimierz, *Rodowód Piastów śląskich. Piastowie wrocławscy, legnicko-brzescy, świdniccy, ziebiccy, głogowscy, zagańscy, oleśniccy, opolscy, cieszyńscy i oświęcimscy*, Kraków 2007.
- Karczewska Joanna, *Kujawsko-dobrzyńskie władztwo Władysława Opolczyka*, [in:] *Władysław Opolczyk jakiego nie znamy. Próba oceny w sześćsetlecie śmierci*, red. Anna Pobóg-Lenartowicz, Opole 2001 (Z dziejów kultury chrześcijańskiej na Śląsku, 21), s. 53–59.
- Mályusz Elemér, *Kaiser Sigismund in Ungarn: 1387–1437*, Budapest 1990.
- Mureşan Dan Ioan, *Avant Nicopolis: la campagne de 1395 pour le contrôle du Bas-Danube*, „Revue Internationale d’Histoire Militaire”, 83 (2003), s. 115–132.
- Niccole David, *Nicopolis 1396. The Last Crusade*, Oxford 1999 (Osprey Campaign, 64).
- Pobóg-Lenartowicz Anna, *Energiczne, władcze, pobożne. Książęniczek i książęnych opolskich portret (prawie) własny*, Opole 2016.
- Pokluda Zdeněk, *Moravští Šternberkové. Panský rod rozprostřený od Jeseníků ke Karpatům*, Praha 2012 (Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska, 10).
- Pósán László, *Sigismund und der Deutsche Orden*, [in:] *Das Zeitalter König Sigmunds in Ungarn und im Deutschen Reich*, Hrsg. Tilmann Schmidt, Péter Gunst, Debrecen 2000 (Történelmi Figyelő Könyvek, 8), s. 73–83.
- Radek David, *Bolek V. Opolský (okolo 1400–†1460). Život a legenda*, Opava 2018.
- Rychlík Jan, *Dějiny Bulharska*, Praha 2000.
- Setton Kenneth M., *The Papacy and the Levant (1204–1571)*, vol. 1: *The Thirteenth and Fourteenth Centuries*, Philadelphia 1976.
- Sperka Jerzy, *Władysław książę opolski, wieluński, kujawski, dobrzyński, pan Rusi, palatyn Węgier i namiestnik Polski (1326/1330–8 maja 1401)*, Kraków 2012.
- Sperka Jerzy, *Wojny króla Władysława Jagielly z księciem opolskim Władysławem (1391–1396)*, Wodzisław Śląski 2011.
- Sroka Stanisław A., *Boleslav IV*, [in:] *Piastowie. Leksykon biograficzny*, red. Stanisław Szczur, Krzysztof Ożóg, Kraków 1999, s. 762–763.

- Štěpán Václav, *Moravský markrabě Jošt (1354–1411)*, Brno 2002 (Knihnice Matice moravské, 10).
- Šuica Marko, Rudić Slobodan, *Princess Milica as the Ottoman vassal – one case of multifaceted serbian–ottoman relations at the end of 14th century*, [in:] *Uluslararası Balkan Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, 6–8 Ekim 2016, Çanakkale, Bildiriler*, vol. 1, ed. Aşkın Koyuncu, Çanakkale 2017 (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları Yayın, 133), s. 88–103.
- Šuica Marko, *Effects of the early Ottoman Conquests on the State and Social Structure of the Lazarević Principality*, [in:] *State and Society in the Balkans before and after Establishment of Ottoman rule*, ed. Slobodan Rudić, Selim Aslantaş, Belgrade 2017 (The Institute of History Belgrade. Collection of Works, 35), s. 7–25.
- Šuica Marko, *The Image of the Battle of Kosovo (1389) Today: a Historic Event, a Moral Pattern, or a Tool of Political Manipulation*, [in:] *The Uses of the Middle Ages in Modern European States. History, Nationhood and the Search of Origin*, ed. Robert J.W. Evans, Guy P. Marchal, Basingstoke 2011, s. 152–174.
- Władysław Opolczyk jakiego nie znamy. Próba oceny w sześćsetlecie śmierci*, red. Anna Pobóg-Lenartowicz, Opole 2001 (*Z dziejów kultury chrześcijańskiej na Śląsku*, 21).

O AUTORZE

Mgr. David Radek, Ph.D. – působí jako odborný asistent na Ústavu historických věd Slezské univerzity v Opavě. Zabývá se především dějinami země Koruny české, s důrazem na Slezsko, v pozdním středověku. Kromě řady studií na toto téma, publikoval také monografii *Bolek V. Opolský (okolo 1400–†1460). Život a legenda* (Opava 2018). Adres e-mail: david.radek@fpf.slu.cz